

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЙ

УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРНІЗМ ЗІ СТОЛІТНЬОЇ ВІДСТАНІ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск X, спеціальний

Рівне
2001

ББК 83

Л 43

8

У збірнику вміщені статті учасників Всеукраїнської наукової конференції «Український модернізм зі столітньої відстані», що відбулася 26-27 квітня 2001 року в Рівненському гуманітарному університеті. Теми поданих публікацій стосуються актуальних завдань дослідження української літератури кінця XIX - XX століть. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Збірник затверджений ВАК України як наукове видання,
в якому можуть публікуватися результати кандидатських
і докторських дисертацій із філологічних наук

Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету

Редакційна колегія:

- доктор філологічних наук, професор ДАВИДЮК В.Ф.
(Волинський державний університет ім. Лесі Українки)
- доктор філологічних наук, професор ДЕНИСЮК І.О.
(Львівський національний університет ім. Івана Франка)
- доктор філологічних наук, професор ГОЛОМБ Л.Г.
(Ужгородський національний університет)
- доктор філологічних наук, професор МЕЙЗЕРСЬКА Т.С.
(Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова)
- доктор філологічних наук, професор ПОЛЩУК Я.О.
(Рівненський державний гуманітарний університет, *головний редактор*)
- доктор філологічних наук, професор ТУРГАН О. Д.
(Запорізький державний університет)
- доктор філологічних наук, професор ХРОПКО П.П.
(Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, м.Київ)
- доктор філологічних наук, професор ШУЛЬЖУК К.Ф.
(Рівненський державний гуманітарний університет)

Наукові редактори:

- кандидат філологічних наук, доцент ТХОРУК Р.Л.
кандидат філологічних наук, доцент ЗАХАРЧУК І.В.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний

7. Блок А. Сочинения: В 5 т. - М., 1955. - Т.5. - С.474.
8. Галич О. та ін. Загальне літературознавство. - Рівне, 1997. - С.330.
9. Потебня А. Из лекций по теории словесности. - Х., 1930. - С.112.
10. Белый А. Символизм как миропонимание. - М., 1994. - С.246.
11. Радзикович В. Історія української літератури. - Нью-Йорк, 1964. - С.140.
12. Дорошенко О. Підручник історії української літератури. - Х., 1924. - С.46.
13. Пачовський В. Моя сповідь. - С.31.
14. Ільницький М. Від «Молодої Музи» до «Празької школи». - Львів, 1995. - С.54.

Наталія МУШИРОВСЬКА

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ ЯК ОСНОВА ТВОРЧИХ ПОШУКІВ ВАСИЛЯ ПАЧОВСЬКОГО

Містичний епос «Золоті Ворота»

Основну філософсько-естетичну спрямованість початків модерної само-свідомості найбільш виразно характеризує поняття індивідуалізму, в якому водночас ставиться наголос на гуманітарному аспекті. В цьому контексті особливу увагу привертає національність, яка мислиться етапом на шляху людської суб'єктивності до себе. М.Бердяєв на початку століття писав: «Національність є буттєва індивідуальність, одна з ієрархічних сходинок буття, інша сходинка, інше коло, аніж індивідуальність людини чи індивідуальність людства як деякої соборної особистості» [2; 84]. Націоналізм стверджує суб'єктивність в своїй метафізичній суті і водночас покликаний стати новим гуманізмом, оскільки його зміст не може полягати лише в абсолютному самоствердженні людини рацію, встановлюючи її причетність до буття, зокрема буття національного. Продумуючи сутність новоевропейського гуманізму, М.Гайдеггер характеризував його як такий, що мислить людськість людини через наближення до буття. Але разом з тим це і гуманізм, «в якому на передній план висунуто не людину, а історичну сутність людини з її витоком в істині буття» [14; 338]. Ці передумови витворили новий, сутнісний, буттєво-історичний вимір літератури і мистецтва в ХХ столітті, що був результатом подолання через заглиблення у національну свідомість дистанції між фізичним і духовним «Я» та усвідомлення національного буття насамперед як буття історичного.

Модернізм, поява якого на європейських теренах, пов'язується з кризовими явищами, такими, як історична криза культури, позитивістичних вартостей, містив водночас сильний елемент національного і національно-визвольного

піднесення. Насамперед, ця ознака пов'язана з умовами самоусвідомлення і самоствердження стиснених у своїх можливостях духовної експансії «неісторичних» націй. Для української культури це було прагнення до нових форм в суспільно-політичній сфері, в суспільному житті, в літературі та мистецтві і водночас намагання підняти українську націю, зокрема, у мистецькій сфері, до рівня передових європейських.

Національно-утверджуючі прагнення в модерній практиці культуротворення посилювалися здобутками західно-європейської новочасної філософії, зокрема філософії життя Ф.Ніцше, яка витворювала нове визначення культури. Воно не повинне було відповідати позитивістичному наслідуванню чи традиції ідеальної духовної практики, а розкривало її зміст як єдиний творчий потік життя і думки. Цьому сприяло, зокрема, усвідомлення того, що в метафізичній картині світу наявне буття зводиться до своєї «обезкровленої тіні», до «умови» існування та пізнання предметів і до «цінності», тому вимагає заперечення на користь абсолютної трансценденції, яка б спиралась на прихований досвід самого буття. Усі досягнення культури є символічними, життя в ній вдається розпізнати лише у відповідностях, образах, символах, тому динамічний рух всередині кристалізованої у її власних формах культури спонукає до виходу за її межі, до «життя».

Осмислення новочасною філософією істини буття здійснюється на новій сутнісній основі, що виходить за межі традиційної метафізики. Абсолютизація волі Ф.Ніцше, слідом за А.Шопенгауером, уможлиблює існування такої онтології, де «умовне» і «безумовне» були б дотичними. На Україні основні ідеї філософії життя зустрічаються з вітчизняною релігійно-філософською традицією, що утверджує можливість ірраціонального пізнання, і виявляє себе, зокрема, у працях П.Юркевича, який на протигагу розуму, визначає роль серця як осередку духовного життя людини. Результати розсудкового пізнання складають, згідно з цим, єдиний цілісний світогляд, що доповнює одержані знання пізнанням і вірою у вищий світ. Морально-етичні категорії добра і любові замінюють поняття раціональної міри та доцільності і абстрактного, холодного усвідомлення обов'язку як основ кантівської етики.

Нова культурницько-історична концепція в модернізмі поставала на основі метафізичного розуміння національної вдачі, тієї субстанції національної душі, що мусить лежати в основі всіх проявів народного життя, спрямовуючи відтак концепцію історичного розвитку нації в інше русло, на відміну від просвітницько-позитивістичної моделі, яка пояснювала національну оригінальність фактами історичного розвитку націй, впливом на людину лише зовнішніх чинників - географічного чи соціального характеру. Теза про душу як абсолют, що є ідентичністю по-новому осмислюваного суб'єкта, сприйнята модернізмом, мала водночас глибоке коріння у підставових аксіомах ідеалістичної філософії Шеллінга та гегелівській філософії саморозвитку абсолютного Духу, Ідеї або світового розуму, що, переходячи окремі шаблі

розвитку народів чи індивідів, знову досягає Абсолюту та Єдності. Справжнє методологічне обґрунтування вона знайшла у О.Шпенглера, наскрізна єдність культурного організму яким усвідомлюється у традиціях філософії життя. Через поняття життя як абсолютної і безумовної першосубстанції буття утверджується ірраціональна трансцендентна сфера, в лоні якої зароджується прафеномен культури – «душа культури». Духовна глибинна єдність прафеномена у сфері трансцендентного обумовлює внутрішню цілісність, непроникність реальної багатоманітної культури - політики, науки, мистецтва, релігії, моралі, соціально-економічних відносин та ін.

Цілісність культури може бути досягнута лише через переживання безпосередньо відчуваної єдності, яке можливе в процесі художньої творчості чи на підставі релігійної інтуїції. Саме в цих формах здатна виявляти себе доля світу, яка ще не виявила себе в якості історії буття. Мистецтво розуміється водночас як конструктивна діяльність, пов'язана з ідеєю історичної місії української нації та її модерного становлення. Закономірно, що категорія «національного» обговорюється в цей час як найтісніше пов'язана з художнім буттям. Подібні думки висловлюються на сторінках часопису «Українська хата», що є голосом «молодої генерації», де у 1910 році М.Сріблянський задекларував модерне європейське розуміння концепції національності, якою має стати «універсальне українство»: «Національність, приймаємо як форму, в якій найкраще, найлегше, улюблено можемо виявити зміст життя, наші ідеали і мрії, і тому вона для нас повинна мати широкий, універсальний характер... І коли національність розуміти як кращу форму життя, як засіб до досягнення цієї мети, то в цьому останньому моменті національність стає самою метою, ціллю, форма становиться змістом» [11; 181]. Феномен національності в єдності її соціального й етичного складників, а також естетичного (як місця комбінації естетичних вражень, що творять національний дух і світогляд) тлумачиться критиками «Української хати» як цілісний світогляд, у сферу якого переносяться історичні рішення з відокремлених галузей культурної діяльності і який стає надійною гарантією опанування світу.

Згідно з європейською традицією, творчість стає однією з сутнісних ознак в образі заново себе мислячого і «волюючого» себе українства. Ця тенденція знайшла яскравий вияв у творчості Василя Пачовського, де вона мала свідомий і програмовий характер. Попередня літературна і суспільна думка формувала етнографічну ідею України. Синтез ідеї України стає заслугою мистецтв 20-30-х років. Українська культура, зокрема література, виявилася головним формотворчим чинником нації. Література впливала на націю більше, ніж нація на літературу. Зауважуючи, що українська національна ідея волі до своєї матеріальної форми не втілювалася в державу, Василь Пачовський переконаний, що в майбутньому Україна повинна стати не лише літературою, але в умовах недержавності «мистецтво має заступити храм держави». В своїй «Сповіді» поет висловлює певне бачення проблеми національного

у мистецтві, пов'язуючи її з ідеєю історичної місії української нації та її модерного становлення: «...Хай нас всіх творців без різниці віку, величі, і переконання поєднає... велике гасло сучасної Європи: конструкція нового життя на руїнах старого! Але ми мусимо сотворити конструкцію власного стилю в ділянці українського мистецтва – а як воно буде оригінальним виявом духа нашої нової для світу нації, тоді внесемо новий акорд у всесвітню культуру» [9; 42].

Ідейно-теоретичні, емоційні, несвідомі, ментальні настанови національного характеру є невід'ємним компонентом структури історичного пояснення. Якщо перед Першою світовою війною найпринциповіші питання індивідуальності і буття вирішувались в українській літературі переважно у морально-етичній, соціологічній та естетичній площинах, то світова війна і революція загострили національні почуття та інтерес до філософії історії. Проблема національної психології починає висвітлюватись в поєднанні з проблемою національної історії. Історичне пізнання усвідомлюється як один із шляхів пізнання духовної дійсності, яка є більш багатою і складною, ніж та, яку відкривають в людині часткові науки. Філософія історії має своїм завданням, за словами М.Бердяєва, «долю людини», розглядає її в повноті її духовної сутності, оскільки історичне – глибоко онтологічне по своїй суті, воно є одкровенням про сутність світової дійсності, світову долю, в яку закорінена людина як історична істота [3; 15].

Розчарування в історичному поступі і нігілізм історії співіснує з усвідомленням необхідності історичного бачення. Космічне світовідчуття здатне подолати прокляття абсолютного суб'єктивізму та антропологізму в плані метафізичному та вивести суспільство із замкнутої сфери, надає можливість подолання соціально-політичного провінціалізму в плані історичному. В цей час зароджується певне бачення філософії історії, що здійснюється у романтично-містичній чи теологічній площині. Містичний погляд на історичне буття передбачає поєднання людської та божественної історії: історія має початок у внутрішній духовній дійсності, в тому досвіді людського духа, в якому людина вже не є протилежною духу божественному, а торкається його. Людське буття є постійним рухом до трансцендентності, оскільки в такий спосіб людина рятує своє випадкове існування, об'єднавши його з істинним Цілим. У своїй автобіографії Василь Пачовський робить спробу саморефлексії, аналізуючи складові нової системи вартостей і світовідчуття, що зароджується: «Попри життєві струни я відчував щораз виразніше зміну в атмосфері європейської цивілізації. На моїх очах перевалювався вік реалізму для туземного, зрозумілого, матеріялістичного світогляду, експериментальної науки, технічної новості і механізації продукції. За студіями літератури й мистецтва я відчував, що багатство нових здобутків знання, яке осліплювало людей, втратило свій чар. Пізнано релятивність модерної цивілізації, в якій не лежить послідний ключ мудрости. Змисли і почування

віддалися визвольноюї силі великого розуміння і прочуття. В Європі пробу-дилася метафізична потреба, що жила в середніх віках. Зі землі глибші уми глянули вгору до останніх проблем і загадок, що оточують наше життя. Зачинало родитись щось у роді релігійності, глибоко поняте шукання Бога. Далеко від конфесії, що ставить питання про причини і цілі світу та життя, і це не тільки одиниці, але й громадського життя. І я перебував перелім, спершу несвідомий у своїй духовості, та й станув перед містичною загадкою свого народу, коли йому кинули клевету, що якби зникла зі світу його країна, то людство не втратило б нічого, бо він не має ніякої цінності» [13; 21].

Саме до явищ свідомості повоевної доби належить масштабний твір Василя Пачовського – епос «Золоті Ворота», в якому увага зосереджена на проблемі національної історії та національного характеру, що висвітлюється в аспекті філософії історії. Відповідно дія і окремі постаті епосу змальовані в символічному освітленні. Вказуючи на різницю між своєю оповіддю і класичними епопеями, автор зазначає, що його твір – це «ряд візій трагедії» народу, «не реальні картини, а експресія душі народу» [6; 53]. У творі розгортається наскрізна дія в просторі і часі, присутня пластичність у змалюванні подій і картин – та загальна епічна картина світу, що представляє життя в його цілісності, в єдності одиничного і всезагального. Водночас особливістю її є насиченість широкими фантастичними планами подій і долі алегоричних постатей. За словами В.Барки, який назвав цю поему одним з «найнезвичайніших творів» в українській літературі ХХ століття, «Золоті Ворота» закроєно для світового видива з долею України в його осередньому крузі. Тому і приподібнено цей плян, повний алегоричних задумів, – до побудови незрівняного взірця «універсальної» поеми: «Божественної комедії» Данте [1; 18]. Водночас громадська і філософська тенденція автора була свого часу високо оцінена В.Липинським, який писав: «По силі відчуття нашої трагедії я нічого рівного не зустрів у сучаснім нашім краснім письменстві» [1; 18]. Як зазначає В.Шаян, важливо «побачити значення творчости Василя Пачовського саме як символіста, як історіософа, що дає своє поглиблене, психо-ідеологічне розуміння історичної дійсности» [15; 433].

Першопочатково твір Василя Пачовського, який писався протягом більш як 15 років, мав складатися з чотирьох частин, кожна з яких налічує 33 пісні, хоча закінчено лише дві частини – «Пекло України» і «Чистилище України». Стосовно двох частин, серед яких «Небо України», Василь Пачовський писав: «Дві останні частини можу вповні написати щойно тоді, як побачу Україну в новім виді. Може доведеться при кінці життя» [6; 55]. Національні та загальнолюдські передбачення автора, його есхатологія та візіонерство з огляду на це постають у перспективі незавершеності, далекої мрії і визначеної мети, що першопочатково є онтологічними.

Не випадково у «Золотих Воротах» Василь Пачовський використав структуру дантівської «Божественної комедії», яка втілювала типові для свого

часу драматичні канони поезики «нового стилю» – як поєднання високого з низьким, тривіальним, з одного боку, і як священна поема, що говорила про містичні одкровення земного буття, з іншого. Звідси – універсалізм твору Василя Пачовського, який охоплює предмет зображення відразу у двох планах – в духовному та матеріальному, що складають органічну єдність світу.

Так, на фоні реальних історичних подій (Першої світової війни, революції, наступу більшовиків, діяльності Центральної Ради, гетьманату, анархізму, влади Директорії, польсько-українського протистояння, об'єднання українських земель, голодомору) розгортається духовна історія українського народу, дійові особи історії всіх часів співіснують в «теперішньому» історичного апокаліпсису перших десятиліть ХХ століття, реальні історичні постаті князів, гетьманів, вельмож і священників, митців і жіноцтва, бійців і революціонерів, дворянства й інтелігенції (серед них рясніють прізвища відомих історичних осіб - Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Бояна, Богдана Хмельницького, Дорошенка, Мазепи, Петлюри, Вітовського, Митрополита Шептицького, Іларіона, Феодосія Печерського, Серапіона, Вишенського, Смотрицького, Гоголя, Шевченка, Марії Башкірцевої, Желябова, Софії Перовської, Донцова, Драгоманова, Липинського, Євшана, Хвильового) співіснують в епічному просторі художнього твору поряд з міфологічними постатями Михайлика, Світовида, Дива, Вія; містичними, такими, як Марко, Роксоляна, що втілюють, за словами самого автора, ідею «містичного переходу духа в різні постаті для сповнення вищої цілі» [6; 55] та вигаданими постатями героїв, таких, як Людмила, Юр Тур.

Як і для Данте, для автора поеми «Золоті Ворота» існує єдність між людиною і світом, людиною й історією. «Метафізичне зло народжується в душі людини і здатне зруйнувати її світ. Це й покликаний довести Марко Проклятий, втілена «душа маси» [9; 38], постать, що виступає в усіх драмах Василя Пачовського, крім «Романа Великого», як зазначає В.Бірчак [4; 27], і вказує на значимість проблематики, окресленої цим образом, для усієї творчості автора «Золотих воріт». Переносячи життєві завдання з літератури до реальності, письменник запитував: «Чи отже нам заздалегідь не треба прикласти руку для здійснення тої містерії воскресіння, аби Марко Проклятий щез не тільки з моїх творів...?» [9; 39]

Постать Марка Проклятого має концептуальне звучання. «То не постать моєї насолоди, – пише автор, – а мого болю, бо він є узмисловленням вічного прокляття гріху, що нам усім гне спину і хребет ярмом бездержавя, бо ми самі безглуздими промахами розвалили свою першу княжу державу татарськими людьми, другу козацьку самовирізуванням себе, третю гетьманську соціалістичним обманом жидівського раю – а тепер наші діти караються, не маючи де голови приклонити, бо батьки опинилися без вітчизни між небом і землею, а ціла нація на найбагатшій землі стала найбідніша на світі?!» [9; 39] Марко Проклятий – це відповідь на питання про трагедію розвалу

української держави та акт обвинувачення своїй суспільності, демократії, гуляйпільству, отаманії.

Образ Марка Проклятого є символічним. За спостереженням Миколи Ільницького, Марко Проклятий є фольклорною модифікацією «вічного жида», а джерелом цього відомого в багатьох народів образу вважають легенду про Малха, який ударив Хреста, коли його вели на суд. Марко українських легенд перетворився на притчу про покарання великого грішника, як, наприклад, в О.Стороженка [5; 39]. Його аналогом-двійником у творі є граф Дунін, корені якого заховуються в польському легендарному епосі і який, як і Марко Проклятий, втілює ідею зрадництва та викуплення гріхів. Історія Марка Проклятого в творі – це історія шістсотлітнього поневіряння народу, що повторюється знову, на думку поета, протягом історичного відрізка часу 1917-1922 років. До неї внесено ряд міфологічних рис: Марко – син отамана, який воював проти татар. Серед гріхів Марка – тяжкі злочини проти своєї дружини й дитини, а також – матері, тому Марко повинен бути проклятим і поневірятися по світу з торбою гріхів за плечима, доки не спокутує їх добрими ділами, а до того часу його не приймає ні пекло, ні земля. В історичному плані гріх Марка Проклятого ототожнюється з прокляттям бездержавності, що жде викуплення через жертви героїв. Відтак генеза Марка Проклятого – у метафізичній площині, бо над усіма тяжіє первородний гріх своєї нації, яка за татарських часів втратила свою державу: «Ніхто не винен, а всі винні, бо всі ми родились, як прокажені бездержавним духом, який замість ставити, все валити готов!» [6; 53]

Руїницький гріх Марка пов'язаний з бажанням волі понад усе. Він руйнує свою державу, бо «замість ставить – мусить все валить!» Ірраціональне начало зла в характері героя обумовлене фатумом свободи. Його свобода руйнує, а не створює, діє так, як діє сліпа «воля», становлячи нічим не стримувану стихію життя в своєму матеріальному, не змістовому ствердженні. Наслідком цього світобачення є ідея «вічного повернення», сформульована Ніцше, як віддання переваги моментові перед вічністю та постійне заперечення існуючих форм життя новими, проте не більш досконалими. З точки зору письменника, Марко є прокляттям історії свого народу. Гріх Марка «сповитий в вічний міт», його рух – це рух без звільнення з вічного кола терпіння історії. В цьому йому подібний інший герой – Агасфер, що «грає ролю матеріялістичного Мефіста» і так само вічний, як і Марко.

Циклічність міфу обернена в минуле, а не в майбутнє, де завершується історія. Тому Василь Пачовський ідею звільнення знаходить в християнській свідомості, для якої центр історії і її вихід знаходяться в майбутньому. Саме воно є призмою сприйняття історії й уможливорює усвідомлення її як драми, що має своє завершення. Християнство дає і своє розуміння свободи через ствердження ірраціонального змісту людського життя та зла як її прояву, без якого неможливе усвідомлення історичного процесу, бо саме воно є причиною

історії на протизагу одвічному досконалому царству добра і краси.

Образ Марка у Василя Пачовського – неоднозначний. Він не позбавлений могутніх сил, що дримають в його істоті:

Безсмертний! Губить силу Одиссеєм
В безкраю. А що поверне в рідний світ,
Землі торкнеться, в бій стає Антеєм.
Як князь Михайлик з Золотих Воріт
Розкриє скарб держави Прометеєм -
Він стане нашим Фавстом в лонах літ [7; 67].

Подібні аналогії наводять на думку про розум Одиссея, що змушений поневірятися по світу, могутню силу Антея – силу землі, що живе в душі кожного українця, та сподівання знайти в ньому нескінченність аналітичного простору західноєвропейської людини, тієї фаустівської душі, якій притаманне історичне бачення і яка трансцендує усе суще, спираючись на досвід буття. З позицій самого життя, що є в людині єдністю тіла і духу, минулого, сучасного і майбутнього, «ближнього» і «дальнього», індивідуального і всезагального, Марко – це можливість «переходу», «мосту» до більш досконалого світу.

Початком здійснення історії поет бачить побудову власної держави, що застереже народ від вічного повторення в історії трагічних її сторінок. Будувати державу має Марко Проклятий, але він як і дух народу є роздвоєним, має два обличчя: Митуси, «безвершників співця», і князя Святослава, носія державної ідеї, що виступає як його тінь, друге «Я» з докорами сумління. Консервативний і творчий моменти, зв'язок з духовним минулим, внутрішнім переданням і творче стремління до завершення історії є необхідною умовою історичного процесу. Лише поєднання ідей консервативних, зосереджених насамперед в образі Михайлика – представника аристократичного консерватизму, з ідеями революційними, зосередженими в образі Марка, на глибоке переконання автора, дозволить побудувати державу. Своєрідним коментарем цієї тези є історико-культурологічна праця Василя Пачовського «Конструктивні ідеї державності та космічна місія української нації» (1933), де консервативними ідеями, глибоко закоріненими в національну свідомість, постають: культ землі (українці – одні з кращих представників земельної культури в світі); культ національної релігії (українці зберегли традицію національних свят, пов'язаних з культом сонця, завдяки чому селяни мають в собі той аристократизм духа, заснований на старовинній культурі, якого не мають європейські народи, що перейняли лише римську цивілізацію); ідея здобуття Чорного моря (українці завжди прагли стати морською нацією) та ідея боротьби Європи з Азією (боротьба європейського духа осілої нації проти азійського духу кочовиків на основі розвитку індивідуальності, що становить, як зазначає поет в іншій своїй праці «Українці як народ» (1903), основу української етики від часів Г.Сковороди). До революційних ідей залучено: культ свободи волі кожної індивідуальності для досягнення найвищого ідеалу внутрішньої гармонії та ідеал правди і волі, яка є месіаністичною для

всіх поневолених народів світу [8].

Свого часу роздуми Василя Пачовського над проблемою значення консервативних і революційних ідей для суспільності взяв до уваги лише В'ячеслав Липинський, якого поет називав своїм «товаришем і учителем» [9; 33]. Концепція «Золотих Воріт» дотична до історіософської концепції В.Липинського – основоположника державницького напрямку і консервативно-монархічної доктрини у вітчизняній історіософії й політології. За Липинським, без влади держави Україна приречена повіки на злиденне існування і балансування на грані між буттям і небуттям. У повній згоді з цим думка В.Пачовського, який проголошує: «Своя держава – або смерть!» Підстави для української державності має створити, за В. Липинським, єдина верства – клас хліборобський. Суспільний ідеал хліборобсько-селянської верстви при цьому здатен розглядатись у більш широкому значенні «органічної», «природної» соціально-романтичної парадигми (Платон, Бьоме, Сковорода, Гердер, Руссо, Новалис, Шеллінг, Бердяєв, Маркузе, Ортега-і-Гассет), у якій сільсько-господарська праця набуває символічного забарвлення, форми своєрідної соціально-ренесансної утопії. В її центрі – ідеал еллінського індивідуалізму, що утверджує культ свободи волі індивідуальності, взятий за основу етики, невіддільний від ідеалу внутрішньої гармонії. Вона полягає не у протиставленні себе світові, а в єдності зі світом, яка виникає в глибині серця, де, як у безодні, криється усе, що є в цілому світі, і осягнення з цієї перспективи своєї повновартісності і рівновеликості у власній державі. Саме тому мусить померти в Маркові бунтівник і народитись хлібороб землі у фіналі епосу Василя Пачовського.

Ідея «природного» суспільства добудовується у В.Липинського ідеєю соціальної ієрархії та християнської етики. Монархізм Липинського, який обстоював необхідність на чолі суспільства монарха (гетьмана), народжувався з класократії, класократія – з християнського погляду на світ. Близькі до цього ідеї висловлює і В.Пачовський в епосі «Золоті Ворота», хоч робить це більш узагальнено. Василь Пачовський прагнув розбудити своєю творчістю новий тип українця-державника, рисами якого були б національна гордість і самоповага, виховати його на національній історії. За вину історикам-чужинцям і український демократичний інтелігенції ставив те, що «українця обрабовано з його геройської історії, обкидаючи великі індивідуальності його нації болотом за одну хибу – за їх «недемократизм» [10; 9]. В цьому підтримував консервативну доктрину В.Липинського, який ставив в залежність руйнівні наслідки в існуванні колоніальних націй від слабкості національного консерватизму.

Процес історії неможливий без поєднання консервативного і творчого моментів. Антиісторична, анархічна, бунтівна свідомість Марка є розірваною свідомістю, відокремленою від змісту історії, що постає проти історичного процесу як проти насилля. Консервативний момент передбачає зв'язок з ду-

ховним минулим, внутрішнє передання, привласнення того, що є в ньому найбільш священного. Саме таке розуміння було притаманне творчості Василя Пачовського, який писав: «Тридцять три роки викликавав я тіні велетнів з попелу століть, сповняючи службу нації як жрець на святім вівтарі мистецтва слова, аби створити легенду століть. Кровю серця написав я тридцять книжок державницького змісту, де вирізьбив я ряд українських князів, змалював ряд гетьманів в освітленню тисячеліття, аби получити давнє з новим та з минулого прийдешнє привести до воскресення для храму нашої держави» [9; 29]. Зв'язок з минулим одночасно є зв'язок з творчим динамічним життям, зверненням до майбутнього. Таке взаємопроникнення минулого і майбутнього здатне звільнити людину від статичності її перебування в теперішньому, поєднуючи тимчасове і вічне, історичне і метафізичне, те, що існує в реальності, і те, що розкривається в глибині духовної сутності.

Ідея свободи волі, на думку Василя Пачовського, виступає в історії тисячолітнього життя українського народу як руйнуючий і будуючий елемент власної держави. Культ свободи волі, даний українцям від природи, має бути обмежений свідомістю користі власної держави, тоді стане позитивним елементом історії. Ідею поєднання свободи і необхідності Василь Пачовський розуміє в душі християнської філософії історії й етики як поєднання існування свободи людського духу і Божественної необхідності. Цьому поглядові в творі протистоїть бездушність марксистсько-матеріалістичного погляду на історію, що розуміє «всесвіт» як «матерію», а «закон» як «число» і бачить розв'язок загадки історії в економічних відносинах. Цей прагматичний світогляд у вигляді більшовизму не допоміг збудувати, лише зруйнував державу українського духу на початку ХХ століття. Справжнє звільнення, якого не дає матеріалістичний світогляд, полягає в тому, що історія перестає відчуватись як зовнішньо пов'язана, а стає внутрішньою подією духовної дійсності як своя власна свобода.

В народі і через народ можливим є піднесення людини «до висоти обов'язків супроти Бога», який є найглибшою глибиною духовного життя людини. Історія Марка в епосі «Золоті Ворота» – це історія внутрішнього зростання, очищення і воскресіння героя, який протиставляє власну революційність християнській ідеї терпіння («Візантія нас відучила жити...», «Хрест присягою в'яже»). Прагнення постійного ствердження себе в теперішньому моменті закриває йому шлях у майбутнє. Проте «не це, що просто існує, має значення... народ мусить бути чимсь більше, аніж фактом, мусить стати перше ідеєю, поки може стати динамічною силою» [8; 185]. Напружена воля до життя не повинна заперечувати ціль, покладену у вищій духовній культурі, яка покликана здійснювати це життя. За словами Василя Пачовського, основа нації – «дух і тіло», «меч і рілля». Національна самосвідомість як її розуміє поет, не є націоналізм, що обґрунтовується біологічно чи ідеологічно, а справжній месіанізм, що зростає на релігійному ґрунті і обґрунтовується містично. В

суті кожного народу, на глибоке переконання Василя Пачовського, лежить місія, кожен народ покликаний до сповнення Божого плану. За висловом Гайдеггера, вічне готує те історичне місце, в якому народ повинен спершу навчитись упізнавати свій дім, щоб, коли настане час, він міг би перебувати у зрівноваженості своєї долі [12; 539]. Відсутність здорового національного почуття призводить до постійного самоствердження і самозаперечення Марком самого себе.

З погляду християнства, що пропонує ідею благодаті, примирення і переборення конфлікту між фатальною свободою і фатальною необхідністю можливе завдяки любові, яка не суперечить свободі, переборюючи лише її ірраціональну, темну сторону. Ідея християнської любові проголошується в «Золотих Воротах» вустами князя Володимира як основа буття нації:

Лиш Бог з любови ставить космос світу,

Без Бога храм твій розлетиться в пух [158].

Саме таку ідею земного раю залишив Т.Шевченко, який, за словами Василя Пачовського, «поставив храм з Богом у нутрі», стверджуючи: «любов і правда - там, де син і мати; де братолюбіє, а не звірі» [201].

Кожна нація витворює власну месіаністичну ідею. У своєму духовному підйомі українське національне почуття схильне до тієї, що зростає на релігійному ґрунті і має риси апокаліптичності, очікування звільнення від несправедливості історії. Переживання містичних почуттів народжується з трагічної долі України, терпіння її народу як віра в краще майбутнє. Про це Василь Пачовський говорить мовою містких символів. Символ Граля України уособлює трагедійність і жертвовність української нації, у ньому світиться кров кращих її представників, яку архангел Михаїл – оборонець Києва, збирав на перехрестях лихоліть. Інший символ, втілюючий ідею раю – Золоті Ворота, які повернуться до Києва, коли народ збудує власну державу. Ідея історичного прогресу передбачає його ціль, відтак і розкриття сенсу історії, що залежить від цієї цілі. Василь Пачовський не приймає його «позитивного» пояснення, згідно з яким усі покоління є лише засобом для створення майбутнього ідеального життя, і звертається до християнської ідеї надії на воскресіння для вічного життя всіх поколінь, що будь-коли жили для високої мети:

Воскреснем всі натхненні Божим духом,

Господь одчинить всі гроби століть;

Оживить кості мертві новим рухом!

...І зробить нас народом верховіть! [175]

В цій есхатологічній візії вічне входить у тимчасове, поєднуються начала життя і смерті. З переходом від однієї епохи до іншої народ прагне розгадати загадку своєї історичної долі – Сфінкса, що у фантазійному просторі поеми встає як біль з піраміди мертвих тіл, проте її розгадка лежить у сфері трансцендентного, оскільки історія є шляхом до майбутнього, іншого світу, але її завдання розв'язуються не в ній, а за її межами.

У ставленні людини до божественного й абсолютного знаходиться та глибинна сфера, у якій починається історія, прихована її серцевина. Небо – не тільки трансцендентна сфера, відділена від людини і недосяжна, це є найглибша глибина її духовного життя. У цій глибині духовне життя і духовний досвід поєднується з абсолютним буттям. Відкрита сфера пробуття людини містить в собі і оберігає те, чому людина належить в своїй істоті. З цього погляду Марко - це насправді «зміст усіх питань», які ставить історія. Його історична доля повинна бути розкрита як внутрішня духовна глибина буття. Історичне пізнання розуміється Василем Пачовським в дусі Платонівсько-Сковородинівської концепції пригадування, самопізнання, вдивляння в себе. Історія повинна бути осмислена як доля з присутньою в ній істиною буття, а не лише як зовнішня пов'язаність подій. Лише тоді, коли історія відчувається як внутрішня подія духовної дійсності, вона дає людині її власну свободу. Відчувши у фіналі другої частини історію як внутрішню подію, Марко звільняється від прокляття історії.

Спроба осмислити історію не є сприйняттям лише об'єктивної даності, а таке проникнення в минуле, яке є одночасно пророцтвом майбутнього. Метафізика історії пов'язує минуле і майбутнє через сьогоднішнє у внутрішньому повному духовному русі, а божественну, сакральну історію з історією землею. Віра і надія повинні бути пов'язані з вирішенням завдань історії у вічності, де, на відміну від майбутнього, має ставитись перспектива життя, яке оцінюватиметься перед її судом.

Найвища ціль людей дійти до Бога,
Як в досконалість звершить нас любов,
Веде до неї всіх земля дорога,
Хто раз в житті до неї не дійшов,
Той вернеться на землю з волі Бога,
Щоб втілитися в рідну кість і кров [395].

«Досконалість» як «гірна ціль буття» твориться завдяки повсякденній історії. «Життям в землі дух вічність здобуває, /Бо вічність нам освячує життя!» [395] - констатує поет. Кров Іраля України, до якого мають прикластися всі, хто бажає змити з душі «гріхи» і «рани», дає прощення і пізнання власної цілі тому, хто вірить у «мрію». Так стверджується в епосі необхідність шукати в історичній долі зв'язку з власною людською долею, що пов'язує минуле і майбутнє у вічності.

Василь Пачовський переконаний в тому, що «Лиш через рідний край на верх розквіту / Дійде до Бога кожен дух в Раю» [376], даючи новий метафізичний вимір національному патріотизму. Україна в епосі «Золоті Ворота» постає не лише в патріотичному чи національному освітленні, а в освітленні буттєво-історичному. З цього погляду Україна - це те, що потрібно полюбити і створити в собі для того, щоб вона могла здійснитись в історії. Лише через повернення до істини буття і спробу знайти себе в ній Марко Проклятий, що не має власної тіні і якому нема місця на світі, зможе позбутися своєї

бездомності.

Сутність України Василь Пачовський вбачає у приналежності до здійснення долі Європи, яка розглядається в світлі світової історії. Через доленосну приналежність до світової історії дух народу Марко Проклятий повинен стати з іншими народами її учасником. В цій історії Україні поетом відведено особливе місце - це божественне завдання, яке мусить бути сповнене в час війни народів і присмерку Європи, - розкрити світові свій вистражданий завіт, «що ставить космос людей без ясира». Поет змушений застерегти Європу «...сповнити заповіт /Всім племенам рас світу задля мира» [250], щоб цей світ не потону в крові. У праці «Конструктивні ідеї державності та космічна місія української нації» ця теза розривається так: «Дорогою бездержавного пониження покликав нас Творець серед вирізуючих себе народів до заведення Божого ладу, який веде до гармонії всіх народів світу. Тоді сповниться фінальне слово «Книги биття українського народу», що камінь, який відкинули будівничі сього світу, стане каменем наріжним нового храму Божого на землі» [8, 196], а доля українського народу уподібнюється до вибраного Ізраїля.

З цього погляду символ Золотих Воріт, що є уособленням омріяної держави в Києві, в контексті усієї творчості Василя Пачовського має більш узагальнену ідеальну перспективу - зустрічі біля них двох світів: європейського Заходу і азійського Сходу, що належить до місії українського духу у космічній історії. На думку поета, саме тут, в Києві, в українському Римі, де мусять стати Золоті Ворота, може вирости зі старої культури Європи та з глибин азійської Індії нова вища культура, бо саме такими воротами для переливу культури Азії до Європи була впродовж п'ятисот років власна княжа держава, і елементи тих двох світів зберіг український народ у своєму світогляді.

З цього висновується ще один наслідок для світової історії: на противагу ідеалові краси і сили, що є основою європейської культури і етики, згідно з яким відбувається поділ на меншовартісні і повновартісні народи, в історії здатен здійснюватись інший принцип, що утверджує самоцінне існування усіх народів в космічній гармонії світу, який «славить Бога стоустими мовами» [8; 194]. Пророчим поглядом Василь Пачовський бачить майбутнє воскресіння свого народу, який, витворивши з себе свідому націю, зможе стати динамічною силою в історії. В душі українця має народитися почуття вартості свого «Я» і гордості за те, що він є сином нації, яка має геройську традицію свого історичного життя. Поет закликає: «Вдивім ся в себе, побачимо себе, спізнаймо своє «Я» високе з природи, перебудуймо себе, перекуймо сльозаву тугу на крицьову енергію – а тоді до нас стосувати ся будуть і прийдуть до нас учити ся, бо в нашій душі є велике творче жерело духа, на яке ми повинні і можемо бути горді!» [10; 11] Тоді даний буде народові «вінець замість попелу, замість плачу елей радощів, замість сумовитого серця - одежа слави І назвуть... Україну найкращою піснею в молитві світу до Бога» [8; 197].

Містичний епос Василя Пачовського має вагоме значення для історії літератури своєї доби як спроба трансценденції історичного життя і його символічного осмислення на фоні домінуючого ліризму попередніх десятиліть і може бути співвіднесений із зусиллями українського відродження 20-х років на східних землях, де складалася на той час «універсальна» поема. Як епічний поет, в ньому Василь Пачовський склав християнську концепцію історії, що виникла з поєднання релігійної свідомості і філософії життя як результат звороту загальноєвропейської думки до метафізичних цінностей, що означився в кінці XIX-го – на початку XX століття.

Джерела:

1. Барка В. Лірик - мислитель // Пачовський В. Зібрані твори в 2 т. - Т.2. - Філадельфія - Нью-Йорк-Торонто, 1985. - С.23-28.
2. Бердяев Н. Проблема национальности. Восток и Запад // Бердяев Н. Судьба России. Опыты по психологии войны и национальности. - М., 1990. - С.83-132.
3. Бердяев Н. Смысл истории. - М., 1990.
4. Бірчак В. Лицар-мрійник // Пачовський В. Зібрані твори в 2т. - Т.2. - Філадельфія - Нью-Йорк - Торонто, 1985. - С.23-28.
5. Ільницький М. Образ Марка Проклятого в поемі Василя Пачовського «Золоті Ворота» // «Молода Муза» і літературний процес кінця XIX - початку XX століття в Україні та Європі: Тези доповідей. - Львів, 1992. - С.39-40.
6. Пачовський В. Генеза і дійові особи містичного епосу «Золоті Ворота». Фрагмент автобіографії Пачовського // Пачовський В. Зібрані твори в 2т. - Т.2. - Філадельфія - Нью-Йорк - Торонто, 1985. - С.53-57.
7. Пачовський В. Золоті Ворота // Пачовський В. Зібрані твори в 2т. - Т.2. - Філадельфія - Нью-Йорк - Торонто, 1985. - С.45-414. Цитування здійснюється за цим виданням із зазначенням сторінки у тексті.
8. Пачовський В. Конструктивні ідеї державності та космічна місія української нації // Хроніка, 2000. - №5(7). - К., 1993. - С.184-197.
9. Пачовський В. Моя сповідь // Пачовський В. Зібрані твори в 2 т. - Т.2. - Філадельфія - Нью-Йорк - Торонто, 1985. - С.29-44.
10. Пачовський В. Українці як народ. - Чернівці, 1907.
11. Піхманець Р. За золотий вінець України // Хроніка, 2000. - №5(7). - К., 1993. - С.175-183.
12. Проблема человека в западной философии. - М., 1988.
13. Тарнавський О. Поет Василь Пачовський // Зібрані твори в 2 т. - Т.1. - Філадельфія - Нью-Йорк - Торонто, 1985. - С.11-26.
14. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме. Проблема человека в западной философии. - М., 1988. - С.314-356.
15. Шаян В. Василь Пачовський - вішун історії // Визвольний шлях. - 1967. - кн.IV. - С.431-436.

Наталія БУРКАЛЕЦЬ

ГРИГОРІЙ КОСИНКА
І КНУТ ГАМСУН:

З М І С Т

Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗМУ	3
Григорій ШТОНЬ ФОЛЬКЛОР І МОДЕРН. СУМІСНІСТЬ ХУДОЖНІХ КОДІВ	4
Галина СССТРУБЕЦЬКА МОДЕРНІЗМ. АВАНГАРДИЗМ. ЕКСПРЕСІОНІЗМ. КОРЕЛЯЦІЙНИЙ АСПЕКТ	9
Катерина СЕРАЖИМ ТЕКСТ І ДИСКУРС МОДЕРНІЗМУ	19
Петро БІЛОУС КОЛАЖ У ДАВНІЙ ТА МОДЕРНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ	23
Сергій БАБИЧ ДІАЛЕКТИКА «ПОРОЖНЬОГО МІСЦЯ»: РЕЦЕПЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ДАВНИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ МОДЕРНІЗМІ	33
Ванда ЧАЙКОВСЬКА ЯВИЩЕ МИСТЕЦЬКОГО СИНТЕЗУ ЯК ВИЯВ МОДЕРНІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ	47
Алла МАТЧУК ПІДТЕКСТ У ЛІТЕРАТУРІ ХХ СТОЛІТТЯ	51
 Розділ 2 ТВОРЧІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ І МОДЕРНІЗМ	57
Ярослав ПОЛІЩУК НЕСПІВМІРНИСТЬ СВІТІВ: ПРОБЛЕМА ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ОДЕРЖИМА»	58
Ірина ЗАХАРЧУК ПРОЕКЦІЇ ТА ФУНКЦІЇ АПОКРИФУ В ДРАМАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ	69
Рая ТХОРУК ДО ПИТАННЯ ІНТЕРТЕКСТУ «ОДЕРЖИМОЇ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ	77
Микола СУЛЦИЦЬКИЙ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ-ДРАМАТУРГА (НА МАТЕРІАЛІ ДРАМИ «БЛАКИТНА ТРОЦНДА»)	90
Наталія МАЛЮТИНА ФІЛОСОФІЯ ЧАСУ В ЕКЗИСТЕНЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ДРАМАТИЧНОГО ДІАЛОГУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ТРИ ХВИЛИНИ»	97
Алла ДИБА ОСОБИСТІСНИЙ І ТВОРЧИЙ ФЕНОМЕН ЛЕСІ УКРАЇНКИ. ОКРЕМІ СКЛАДОВІ, ПРОБЛЕМИ, ДОМІНАНТИ ПРОЦЕСІВ	103
Віра ХМЕЛЬ МОРФОЛОГІЯ «ОСІННЬОЇ КАЗКИ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ	116
Анатолій ШЕВЧУК АНГЛОМОВНІ ПЕРЕКЛАДИ ПОЕЗІЙ ЛЕСІ УКРАЇНКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ МОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРАКТИКИ	122
 Розділ 3 ТЕКСТИ І КОНТЕКСТИ	129
Наталія ШУМИЛО МОДЕРНІЗМ І ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКА ПРОЗА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	130

Леся ОМЕЛЬЧУК МИСТЕЦЬКА ФІЛОСОФІЯ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА АНТИМОДЕРНІЗМ ТА НОВА МОДЕРНІСТЬ.....	139
Оксана КОНОНЕНКО ТВОРЧИСТЬ ВАСИЛЯ ПАЧОВСЬКОГО І СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ	144
Наталія МУШИРОВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ ЯК ОСНОВА ТВОРЧИХ ПОШУКІВ ВАСИЛЯ ПАЧОВСЬКОГО У МІСТИЧНОМУ ЕПОСІ «ЗОЛОТІ ВОРОТА»	151
Наталія БУРКАЛЕЦЬ ГРИГОРІЙ КОСИНКА І КНУТ ГАМСУН: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ В РАМКАХ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ	165
Василь БУРЧЕННЯ РОМАНІСТИКА РОМАНА ІВАНИЧУКА: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МИНУЛОГО	171
Розділ 4 ПИТАННЯ ПОЕТИКИ	175
Лідія ГОЛОМБ МІСТИЧНІ ВИМІРИ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ У ЗБІРЦІ ПОЕЗІЙ ФЕДОРА ПОТУШНЯКА «ТЕРЕЗИ ВІЧНОСТІ»	176
Тетяна САЦПІНА ХРОНОТОП ДОРОГИ В КОНТЕКСТІ ІМПРЕСІОНІСТИЧНОЇ ПОЕТИКИ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО	182
Богдан КИР'ЮЧУК НОВЕЛА МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО «СОН»: ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ АСПЕКТ	190
Валентина БАРЧАН ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ ЗБІРКИ «СКИТСЬКІ ВОГНІ» ТОДОСА ОСЬМАЧКИ	198
Оксана БОЦРУК «НЕОКЛАСИЧНА» ПРОЗА ВІКТОРА ДОМОНТОВИЧА ЯК РІЗНОВИД МОДЕРНІЗМУ 205	
Ганна ШВЕЦЬ ПОНЯТТЯ МОДЕРНІЗМУ В ЕСЕЇСТИЦІ ВАСИЛЯ БАРКИ.....	214
Розділ 5 ЛІТЕРАТУРНІ ПОСТАТІ	221
Любов ПОЛІЩУК РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ НАДІЇ КИБАЛЬЧИЧ: ДО ПРОБЛЕМИ ГЕТЕРОГЕННОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХСТ.	222
Ігор РАСОКТИП «ДИЗГАРМОНІЙНОЇ» ОСОБИСТОСТІ ДРАМИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА «ДИЗГАРМОНІЯ»	228
Анфіса ГОРБАНЬ МОДЕРНІЗМ ЯК ПРАВО НА СУБ'ЄКТИВНІСТЬ: НА МАТЕРІАЛІ МАЛОЇ ПРОЗИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА	
Мирослава КРУПКА НЕОРОМАНТИЧНИЙ ДИСКУРС У ХУДОЖНЬОМУ ОСВОЄННІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ.....	245
Лариса ЖИЖЧЕНКО ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА ТА ЇЇ ФЕМІНІЗМ	251

Наукове видання

УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРНІЗМ ЗІ СТОЛІТНЬОЇ ВІДСТАНІ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ.
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО**

Збірник наукових праць
Рівненського державного
гуманітарного університету.
Вип. X, спеціальний. - Рівне: РДГУ, 2001. - 268с.

Упорядкування та наукове редагування:

Ярослав ПОЛІЩУК
Рая ТХОРУК
Ірина ЗАХАРЧУК

Верстка: Олег ЗЕНЬ

**Друкується за ухвалою Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету**

У збірнику вміщені статті учасників Всеукраїнської наукової конференції «Український модернізм зі столітньої відстані», що відбулася 26-27 квітня 2001 року в Рівненському гуманітарному університеті. Темі поданих публікацій стосуються актуальних завдань дослідження української літератури кінця XIX - XX століть. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРНІЗМ ЗІ СТОЛІТНЬОЇ ВІДСТАНІ. Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. X. спеціальний. - Рівне: РДГУ, 2001. - 268с.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет. Каб. 404 (Кафедра української літератури)

Віддруковано в інформаційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету:
33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.